

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA MWAKA 2024 YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE
YA MAMBO YA NJE, ULINZI NA USALAMA**

*[Inatolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, Toleo la Februari, 2023]*

Ofisi ya Bunge,
10 Barabara ya Morogoro
S.L.P. 941,
40490 Tambukareli,
DODOMA.

FEBRUARI, 2025

IKISIRI (ABSTRACT)

Taarifa hii inawasilishwa kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 (Kanuni za Bunge). Madhumuni ni kuliwezesha Bunge kutekeleza madaraka yake ya kuishauri na kuisimamia Serikali kwa mujibu wa Ibara ya 63(2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kwa madhumuni hayo, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu kuu tatu kama ilivyoelekezwa kwenye Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge.

Sehemu ya kwanza inatoa maelezo ya jumla kuhusu Taarifa inayowasilishwa. Sehemu hii imeeleza mambo makuu sita: Msingi wa kuwasilisha Taarifa hii ambao ni masharti ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Bunge na lengo la Taarifa ambalo ni kuliwezesha Bunge kutekeleza majukumu yake ipasavyo na Muundo wa Taarifa ili kubainisha mwelekeo wa mtiririko wa maudhui. Mambo mengine ni njia kuu zilizotumika kupata maudhui ya Taarifa hii na sababu za kutumika kwa njia hizo, Orodha ya Wajumbe 19 wa Kamati ili kuonesha wahusika wa maudhui na kujenga msingi wa uwajibikaji na Shughuli zilizotekelezwa kwa kipindi cha Mwezi Februari, 2024 hadi Januari, 2025 ambayo ni kiini cha Taarifa hii.

Sehemu ya pili inajenga msingi wa maoni ya Kamati ambayo ni egemeo la mapendekezo ya maazimio ya Bunge. Kwa ujumla sehemu hii imeeleza ilivyo hali ya ulinzi na usalama, miundombinu ya magereza nchini na hali ya huduma ya usafiri wa bodaboda kwa usalama wa raia. Aidha, suala la huduma za wakimbizi, Jeshi la kujenga Taifa, mtangamano wa kikanda, ushirikiano wa kimataifa na uwakilishi wa Bunge kwenye vyombo vingine vya uwakilishi, vimefafanuliwa katika taarifa hii. Ufafanuzi wa mambo hayo umefanyika kwa kueleza hali ilivyo, kuonesha mafanikio na changamoto na kuhusisha na matarajio ya watu na miongozo mingine ya nchi.

Mambo makuu yiliyojitokeza na kutolewa mapendekezo ni pamoja na: -

- (i) Vikwazo vya kibiashara visivyo vya kikodi;
- (ii) Upungufu wa bajeti kwa Jumuiya ya Afrika Mashariki;
- (iii) Migogoro ya ndani kwa nchi wanachama;
- (iv) Sekta binafsi kushindwa kutumia ipasavyo fursa za kiuchumi katika Jumuiya za Kikanda;
- (v) Kuendeleza uwezo wa Vyombo vya Ulinzi na Usalama wa Raia na mali;

- (vi) Uchache wa vituo vya Zimamoto na Uokoaji;
- (vii) Miundombinu chakavu ya Magereza;
- (viii) Matumizi ya TEHAMA magerezani;
- (ix) Utambuzi wa waendesha bodaboda nchini;
- (x) Hali ya barabara kuu nchini;
- (xi) Teknolojia katika udhibiti ajali barabarani;
- (xii) Biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu;
- (xiii) Wakimbizi walio nje ya kambi;
- (xiv) Kuendeleza juhudi za Ulinzi wa Mipaka; na
- (xv) Madeni ya SUMAJKT.

YALIYOMO

IKISIRI (ABSTRACT)	1
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Jumla	1
1.2 Majukumu ya Kamati	3
1.3 Njia zilizotumika	5
1.4 Shughuli Zilizotekelezwa.....	7
1.5 Majumuisho ya Sehemu ya Kwanza	12
SEHEMU YA PILI	13
2.0 UFAFANUZI NA UCHAMBUZI WA MATOKEO YA SHUGHULI ZA KAMATI KIPINDI CHA FEBRUARI 2024 HADI JANUARI 2025	13
2.1 Maelezo ya Jumla	13
2.2 Ulinzi na Usalama wa Raia na Mali zao	13
2.3 Huduma za Magereza na Urekebu.....	16
2.4 Usafiri wa Bodaboda	19
2.5 Udhibiti wa Ajali za Barabarani.....	22
2.6 Udhibiti wa Biashara Haramu ya Usafirishaji wa Binadamu.....	24
2.7 Wakimbizi Walio Nje ya Kambi.....	28
2.8 Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa.....	29
2.9 Hali ya Mtangamano wa Kikanda	33
2.10 Uwakilishi wa Bunge kwenye Vyombo vya Uwakilishi wa Kibunge.....	36
2.11 Ushirikiano wa Kibunge.....	38
2.12 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa katika Mkutano wa Kumi wa Bunge	40
2.13 Majumuisho Sehemu ya Pili.....	42
SEHEMU YA TATU	43
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO	43
3.1 Maoni	43
3.2 Mapendekezo	45
3.3 Majumuisho na Hitimisho	57

TAARIFA YA MWAKA 2024 YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAMBO YA NJE, ULINZI NA USALAMA

*[Inatolewa Chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023]*

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kama inavyofahamika, madhumuni ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, ni kuliwezesha Bunge kutekeleza madaraka yake ya kuishauri na kuisimamia Serikali kwa mujibu wa Ibara ya 63(2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kanuni hiyo inatoa fursa kwa Serikali kuzingatia tathmini ya masuala mbalimbali ya kisekta. Mahsusni, Taarifa hii inaonesha tathmini ya hali ya ushirikiano wa kimataifa na kikanda pamoja na sekta ya ulinzi na usalama sanjari na kuweka msingi wa kuishauri Serikali kuhusu maeneo ya kuzingatia wakati wa mchakato wa bajeti kwa mwaka 2025/2026.

1.1.1 Madhumuni na Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, madhumuni ya Taarifa hii ni kuripoti matokeo ya kazi za Kamati kuhusu:

- (i) Ufuatiliaji wa shughuli za umma katika sekta tatu chini ya usimamizi wake;
- (ii) Ufuatiliaji wa hali ya ushirikiano wa kibunge na hali ya jumla ya uwakilishi wa Bunge letu katika vyama vya uwakilishi wa Kibunge; na

(iii) Utekelezaji wa majukumu ya Serikali katika Mtangamano wa Afrika Mashariki na Jmuiya ya maendeleo ya nchi za Kusini mwa Afrika ikilinganishwa na lengo la Serikali kufanikisha ustawi wa wananchi.

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi madhumuni hayo, Taarifa hii imezingatia masharti ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge kuhusu muundo wa Taarifa inayowasilishwa Bungeni. Kwa msingi huo, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu zifuatazo:-

- (i) Sehemu ya kwanza ambayo inatoa maelezo ya jumla kuhusu Taarifa inayowasilishwa. Lengo ni kuweka msingi wa maudhui;
- (ii) Sehemu ya pili ambayo inafafanua hali ilivyo na matokeo ya uchambuzi. Lengo ni kubainisha maeneo yanayostahili kufanyiwa kazi kwa kuendelezwa au kuboreshwa; na
- (iii) Sehemu ya Tatu ambayo inabainisha maoni na mapendekezo kutokana na uchambuzi. Lengo ni kuliwezesha Bunge kufanya uamuzi ambao ni bayana kutokana na masuala yanayotolewa taarifa kuhusu sekta zilizo chini ya Kamati hii.

1.1.2 Wajumbe wa Kamati

Mheshimiwa Spika, ili kuendana na desturi na misingi ya uandishi wa taarifa za Kibunge, naomba kuwatambulisha Wajumbe wa Kamati iliyoandaa Taarifa hii kwa majina kama ifuatavyo:-

(1)	Mhe. Vita Rashid Kawawa, Mb	-	Mwenyekiti
(2)	Mhe. Vincent Paul Mbogo, Mb	-	M/ Mwenyekiti
(3)	Mhe. Daniel Tlemai Awack, Mb	-	Mjumbe

(4)	Mhe. Minza Simon Mjika, Mb	-	Mjumbe
(5)	Mhe. Maulid Saleh Ali, Mb	-	Mjumbe
(6)	Mhe. Maimuna Salum Mtanda, Mb	-	Mjumbe
(7)	Mhe. Balozi Liberata Mulamula, Mb	-	Mjumbe
(8)	Mhe. Grace Victor Tendega, Mb	-	Mjumbe
(9)	Mhe. Zahor Mohammed Haji, Mb	-	Mjumbe
(10)	Mhe. Joseph Michael Mkundi, Mb	-	Mjumbe
(11)	Mhe. Felister Deogratius Njau, Mb	-	Mjumbe
(12)	Mhe. Fakharia Shomar Khamis, Mb	-	Mjumbe
(13)	Mhe. Muharami Shabani Mkenge, Mb	-	Mjumbe
(14)	Mhe. Mustafa Mwinyikondo Rajab, Mb	-	Mjumbe
(15)	Mhe. Ali Juma Mohamed, Mb	-	Mjumbe
(16)	Mhe. Abdi Hija Mkasha, Mb	-	Mjumbe
(17)	Mhe. Bupe Nelson Mwakang'ata, Mb	-	Mjumbe
(18)	Mhe. Enossy Edwin Swalle, Mb	-	Mjumbe
(19)	Mhe. Dkt. Alfred James Kimea, Mb	-	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, nimebainisha majina ya Wajumbe ili kuzingatia misingi ya uandishi wa Taarifa za Kibunge. Misingi hiyo ni pamoja na uwazi na uwajibikaji katika uandishi wa Taarifa, kujenga uaminifu, kutambua mchango wa wahusika, kusaidia rejea pamoja na kuweka kumbukumbu sawa na rekodi za waliohusika na maudhui ya Taarifa hii.

1.2 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, ili kuweka bayana muktadha wa Taarifa hii pamoja na kuwezesha muunganiko wa majukumu, uchambuzi, maoni na

mapendekezo kwa namna inayostahili, naomba kukumbusha majukumu ya Kamati hii. Kwa rejea, ya Bunge, Kamati hii ni miongoni mwa Kamati Kumi na Moja za Kisekta zilizotajwa katika Sehemu ya Pili ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge. Kwa mujibu wa kifungu cha 6(3) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, Kamati hii inasimamia Wizara tatu zifuatazo:-

- (i) Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki;
- (ii) Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi; na
- (iii) Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa.

Mheshimiwa Spika, Katika Kusimamia Wizara hizo, Kifungu cha 7(1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge kimetaja majukumu manne ambayo ni:

- (i) Kushughulikia Bajeti za Wizara inazosisimamia;
- (ii) Kushughulikia miswada na mikataba ya Kimataifa inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;
- (iii) Kushughulikia Taarifa za Utendaji za kila mwaka za Wizara hizo; na
- (iv) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo.

Mheshimiwa Spika, majukumu mengine matano ya Kamati hii yametajwa katika Kifungu cha 7 (2) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge. Majukumu hayo ni:-

- (i) Kuimarisha ushirikiano kati ya Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mabunge ya nchi nyingine;
- (ii) Kufuatilia mwenendo na hali ya Mtangamano wa Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo ya nchi za Kusini mwa Afrika;

- (iii) Kushughulikia taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki, SADC na Bunge la Afrika;
- (iv) Kushughulikia taarifa zote za Wawakilishi katika Vyama mbalimbali vya Kibunge ambapo Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni Mwanachama; na
- (v) Kushughulikia Taarifa za hali ya Ulinzi na Usalama wa Mipaka ya Nchi na Usalama wa Raia na Mali zao.

Mheshimiwa Spika, majukumu hayo yanalenga kulisaidia Bunge ambalo ni Mamlaka ya nchi ya Kutunga Sheria na kusimamia utekelezaji wa shughuli za Umma kwa mujibu wa Ibara ya 4 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Utekelezaji wake unachangia kuliwezesha Bunge kusimamia lengo kuu la Serikali lililotajwa katika Ibara ya 8 (1) (b) ya Katiba ambalo ni kuwezesha ustawi wa watu. Naomba kulihakikishia Bunge hili kwamba, kwa kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025, Kamati ilifuatilia sekta inazosisimamia na kutathmini namna zinavyochangia uboreshaji wa maisha ya watu na ustawi wao.

1.3 Njia zilizotumika

Mheshimiwa Spika, Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge imeweka sharti linalotaka Taarifa yoyote ya Kamati inayowasilishwa Bungeni ibainishe njia au mbinu zilizotumika katika kutekeleza majukumu yake yanayoripotiwa. Kwa kuzingatia masharti hayo, naomba kubainisha njia zilizotumika ambazo ni:-

- (i) Uchambuzi wa Taarifa zilizopokelewa na kufanyiwa kazi;
- (ii) Majadiliano katika Vikao pamoja na kuomba ufafanuzi kutoka mamlaka zilizohusika;

- (iii) Urejeaji wa msingi ya kazi ikiwemo Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kanuni za Bunge na Sheria zingine za nchi;
- (iv) Ufuatiliaji wa mambo yanayojitokeza katika umma;
- (v) Ufuatiliaji wa ahadi za Serikali Bungeni kuhusu sekta zinazosimamiwa na Kamati hii;
- (vi) Ulinganisho wa hali halisi ya utekelezaji na Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020; na
- (vii) Ulinganisho kati ya taarifa zinazoripotiwa kwa upande mmoja na Sera na miongozo kama vile Dira ya Taifa ya mwaka 2025 kwa upande wa pili.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii imebainisha njia zilizotumika ili kuzingatia kanuni na msingi madhubuti ya kuripoti Bungeni. Kwa kufanya hivyo, Kamati imeweza:

- (i) Kudhihirisha mchakato wa kazi yake ili kuruhusu tathmini ya matokeo yanayoripotiwa;
- (ii) Kujenga msingi wa uhakika wa matokeo na mapendekezo ili Bunge liyakubali na kuwa Maazimio yake;
- (iii) Kuweka msingi wa Bunge au wadau wengine kuthibitisha mchakato, matokeo na ustahili wa mapendekezo; na
- (iv) Kurahisisha uelewa wa jumla kuhusu uchakataji wa taarifa na upatikanaji wa maoni ambayo ni msingi wa mapendekezo ya Kamati katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, pamoja na maelezo hayo, njia zilizotumika ziliwezesha Kamati kufanikisha shughuli zake kwa kipindi kinachohusika. Matokeo ya matumizi ya njia hizo yameiwezesha

taarifa hii kuwa na uthabiti wa maudhui na hivyo kuwa ya msingi wa uamuzi wa Bunge unaopendekezwa leo.

1.4 Shughuli Zilizotekelezwa

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii ni kwa ajili ya kuripoti shughuli zilizotekelezwa kwa mwaka 2024. Kwa msingi huo, naomba kulijulisha Bunge kuwa, Kamati ilitekeleza shughuli zifuatazo:-

1.4.1 Mafunzo na Semina Mbalimbali

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025, Wajumbe walipata fursa ya kujifunza kuhusu mambo yafuatayo:-

- (i) Hali ya masuala ya Ugaidi pamoja na mikakati ya kuzuia na kupambana nao;
- (ii) Uboreshaji wa Sera ya Mambo ya Nje ya mwaka 2002;
- (iii) Hali ya Biashara haramu ya Usafirishaji wa Binadamu pamoja na usafirishaji wa magendo nchini na ulimwengu kwa ujumla;
- (iv) Utekelezaji wa Mpango kazi wa Ujenzi wa Vitega Uchumi katika Balozi zetu;
- (v) Mafunzo kuhusu Mfuko wa Jeshi la Polisi wa Tuzo na Tozo; na
- (vi) Namna Jeshi la Zimamoto na Uokoaji linatekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Mafunzo hayo yamekuwa nyenzo muhimu katika utekelezaji wa majukumu ya Kamati. Kwa mfano, uelewa uliopatikana kuhusu uboreshaji wa Sera ya Mambo ya Nje umeiwezesha Kamati kufahamu ufanisi unaotarajiwa katika

utekelezaji wa Sera iliyoboreshwa pamoja na changamoto tarajiwa. Uelewa uliopatikana unatumika kutoa ushauri bora wa kibunge kwa mambo yote ya kiseru katika ushirikiano wa kimataifa na mtangamano wa kikanda.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa mwenendo wa kisiasa katika duru za Kimataifa, uelewa uliopatikana umejenga misingi bora wa kulishauri Bunge katika utekelezaji wa madaraka yake kwa namna inayowezesha ufanisi wa Serikali. Aidha, Kamati imetumia uelewa kutokana na mafunzo kuhusu masuala ya Zimamoto na Uokoaji nchini katika kutathmini afua (*interventions*) mbalimbali wakati wa majanga ya moto na mahitaji ya uokoaji.

1.4.2 Kuchambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi kinachoripotiwa, Kamati ilichambua utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2023/2024 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/2025. Matokeo ya kazi hiyo yalijumuishwa katika Taarifa ya Kamati iliyosomwa Bungeni wakati wa Mkutano wa Kumi na Tano wa Bunge. Naomba kulijulisha Bunge lako tukufu kuwa, utekelezaji wa jukumu hilo, uliwezesha ufuatiliaji wa shughuli za umma kwa mujibu wa kifungu cha 7 (1) (d) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge.

1.4.3 Kupokea na Kujadili Taarifa za Wizara Zinazosimamiwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, Taarifa za Wizara ni nyenzo ya msingi katika kufuatilia na kujiridhisha kuhusu mchango wa sekta zinazohusika. Taarifa hizo zinawezesha kuona namna Wizara zinavyofanikisha

lengo la Serikali la ustawi wa watu wanaowakilishwa katika Bunge hili. Kwa ujumla taarifa zilizopokelewa na kujadiliwa ziligusa masuala yafuatayo:

- (i) Ulinzi na usalama wa raia na mali zao ikiwemo usalama barabarani;
- (ii) uwezo wa uokozi na kukabiliana na majanga mbalimbali;
- (iii) Uthabiti wa urekebu wa Wafungwa nchini;
- (iv) Uimara wa usalama nchini;
- (v) Hali ya wakimbizi na watafuta hifadhi nchini;
- (vi) Usimamizi wa masuala ya uhamiaji ikiwemo wahamiaji haramu;
- (vii) Hali ya biashara haramu ya usafirishaji wa Binadamu;
- (viii) Usajili wa Jumuiya za Kidini na zisizo za kidini;
- (ix) Ulinzi wa mipaka yetu;
- (x) Hali ya Mtangamano wa Kikanda na uhusiano wa kimataifa; na
- (xi) Hali ya siasa Duniani.

Mheshimiwa Spika, masuala hayo, yanahusika moja kwa moja na ustawi wa watu nchini. Kwa mfano, ulinzi na usalama wa raia na mali zao unaweka mazingira wezeshi ya shughuli za uchumi na kukuza uwezo wa huduma mbalimbali nchini. Aidha, uimara wa usalama unafanikisha azma ya kuwezesha maisha bora na yenye utulivu na amani nchini.

1.4.4 Kutembelea na Kukagua Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza masharti ya Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Bunge, kuhusu Kamati za Kisekta kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha unaoishia, Kamati hii ilikagua Miradi ya Maendeleo iliyo chini ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki, Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi na Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa ambayo ilitengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. Matokeo ya shughuli hii yaliwasilishwa Bungeni wakati wa Mkutano wa Bajeti wa mwezi Aprili hadi Juni, 2024.

Mheshimiwa Spika, Vilivile, Kamati ilitembelea miradi mingine na kukagua uendeshaji wa shughuli za Shirika la MZINGA pamoja na Kituo cha Afya MZINGA. Maeneo mengine yaliyofuatiliwa na kukaguliwa na Kamati ni Ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu na Ujenzi wa Jengo la Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki- Mtumba Jijini Dodoma. Ujenzi wa Jengo la Makao Makuu ya Idara ya uhamiaji – Dodoma, Ujenzi wa Kituo cha Zimamoto na Uokoaji –Mtumba Dodoma, ujenzi wa Ofisi za Idara ya Uhamiaji Unguja, vifaa na mashine za ukaguzi wa hati za kusafiria katika uwanja wa ndege wa kimataifa wa Amani Karume, utekelezaji wa shughuli za Gereza la Isanga Dodoma pamoja na ujenzi wa Gereza la Wilaya ya Karatu na Ofisi za Kamanda wa Polisi Mkoa wa Njombe.

Mheshimiwa Spika, Shughuli hizo zililenga ufuatiliaji wa sekta hizo na kubaini namna Wizara zinavyotekeleza majukumu yake. Kwa ujumla matokeo yake yametumika kupata maoni na ushauri wa

Kamati wakati wa bajeti na Mapendekezo ya Kamati katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, Vilevile, Kamati ilifanya ziara za kikazi katika nchi za Misri, Kenya na Zimbabwe. Ziara hizo ziliongeza ufanisi katika utekelezaji wa majukumu ya Kamati.

1.4.5 Kushughulikia Taarifa za Wawakilishi katika Vyama Mbalimbali vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa jukumu la Kamati kwa mujibu wa Kifungu cha 7 (2) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati ilipokea na kujadili taarifa za wawakilishi wafuatao:-

- (i) Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki (EALA),
- (ii) Wawakilishi katika Bunge la Afrika (PAP)
- (iii) Wawakilishi kwenye Umoja wa Mabunge Duniani (IPU),
- (iv) Wawakilishi kwenye Jukwaa la Kibunge la nchi za Ukanda wa Maziwa Makuu (*Great Lakes*);
- (v) Wawakilishi kwenye chama cha mabunge ya Jumuiya ya Madola (CPA); na
- (vi) Wawakilishi kwenye Bunge la Pamoja la Nchi za Afrika, Caribbean na Pasifiki na Umoja wa Ulaya (ACP EU).

Mheshimiwa Spika, Taarifa hizo zimefanyiwa uchambuzi na matokeo yake yamechangia katika msingi wa maoni na mapendekezo ya Kamati nitakayoyasoma leo hii. Naomba kukiri kwamba, utaratibu huu umekuwa na tija kwa Bunge kwa kuwa uwakilishi unatambulika na kuliweka Bunge katika nafasi ya kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya wawakilishi wake.

1.5 Majumuisho ya Sehemu ya Kwanza

Mheshimiwa Spika, sehemu hii imeeleza mambo makuu sita ambayo ni:

- (i) Msingi wa kuwasilisha Taarifa hii ambao ni masharti ya kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Bunge na madhumuni ya Kanuni hiyo;
- (ii) Lengo la Taarifa ambalo ni kuliwezesha Bunge kutekeleza majukumu yake ipasavyo;
- (iii) Muundo wa Taarifa ili kubainisha mwelekeo wa mtiririko wa maudhui ambapo, imebainishwa kuwa Taarifa imegawanyika katika sehemu kuu tatu;
- (iv) Njia kuu zilizotumika kupata maudhui ya Taarifa hii na sababu za kutumika kwa njia hizo;
- (v) Wajumbe 19 wa Kamati ili kuonesha wahusika wa maudhui na kujenga msingi wa uwajibikaji; na
- (vi) Majukumu ya Kamati na Shughuli zilizotekelezwa kwa kipindi cha Mwezi Februari, 2024 hadi Januari, 2025 ambayo ni kiini cha Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, mambo hayo ni muhimu katika misingi ya taarifa zinazowasilishwa Bungeni. Kwa ujumla wake, yanadhihirisha namna taarifa inavyozingatia Kanuni na kuwasilishwa kwa uwazi katika muundo ambao unawezesha ufuatiliaji wa maudhui yake kwa urahisi. Aidha, mambo hayo yanaimarisha uwajibikaji kwa maudhui ya taarifa kutokana na kuwataja Wajumbe waliohusika na kazi inayoripotiwa Bungeni. Kwa msisitizo, mambo yote yanayoelezwa katika Taarifa hii kwa muundo uliobainishwa, yanastahili kufanyiwa kazi na Bunge kwa mujibu wa madaraka yake. Ufafanuzi zaidi unatolewa katika sehemu ya pili inayofuatia.

SEHEMU YA PILI

2.0 UFAFANUZI NA UCHAMBUZI WA MATOKEO YA SHUGHULI ZA KAMATI KIPINDI CHA FEBRUARI, 2024 HADI JANUARI, 2025

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo ya jumla katika sehemu ya kwanza, sasa naomba kutoa ufafanuzi na uchambuzi wa matokeo ya shughuli za Kamati kwa kipindi kinachoripotiwa. Ufafanuzi huo unahusu maeneo makuu sita ambayo ni:-

- (i) Ulinzi na Usalama wa Raia na Mali zao;
- (ii) Wafungwa na Urekebu Magerezani;
- (iii) Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa;
- (iv) Mtangamano wa kikanda na uhusiano wa Kimataifa;
- (v) Uwakilishi wa Bunge kwenye vyombo vya Uwakilishi wa kibunge;
- (vi) Ushirikiano wa kibunge; na
- (vii) Mambo ya Jumla kuhusu ufuatiliaji wa Kibunge chini ya Kamati.

2.2 Ulinzi na Usalama wa Raia na Mali zao

2.2.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kuwa Ilani ya Uchaguzi ya Chama Tawala ni ahadi iliyotolewa kwa wananchi ambao waliikubali na kupiga kura. Kwa kuzingatia Ilani ya CCM, Serikali inatarajiwa kuimarisha ulinzi na usalama wa raia na mali zao kama ilivyoelezwa katika ukurasa wa 156, Sura ya Tano ya Ilani ya Uchaguzi wa mwaka 2020. Bunge kwa nafasi yake ya kufanya kazi kwa niaba ya wananchi linapaswa kufuatilia utekelezaji wa ahadi hiyo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Kamati hii ni injini ya Bunge katika sekta ya ulinzi na usalama, shughuli zake ni pamoja na kupokea Taarifa za hali ya ulinzi na usalama wa raia na mali zao.

Naomba kulijulisha Bunge lako tukufu kuwa Kamati ilifuatilia hali hiyo kwa kuchambua taarifa zilizohusu mambo yafuatayo:-

- (i) Hali ya ulinzi na usalama wa Nchi;
- (ii) Hali ya ulinzi na usalama wa mipaka ya nchi;
- (iii) Mkakati wa kurasimisha waendesha bodaboda nchini;
- (iv) Utekelezaji wa jukumu la kudhibiti ajali za barabarani nchini;
- (v) Hali ya wakimbizi na watafuta hifadhi nchini;
- (vi) Utendaji kazi wa Shirika la SUMAJKT;
- (vii) Udhibiti wa biashara haramu ya usafirishaji wa Binadamu na biashara ya magendo; na
- (viii) Hali ya miundombinu Magerezani na elimu ya Urekebu kwa wafungwa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa taarifa hizo ulizingatia azma ya nchi kuwa na jamii salama inayolindwa dhidi ya matishio ya ndani na nje. Aidha, umuhimu wa kuihakikishia jamii haki na ustawi wa watu wote ulitiliwa maanani. Kwa misingi hiyo, Kamati ilitaka kujua masuala yafuatayo:

- (i) Iwapo kuna ufanisi katika kulinda maisha ya raia dhidi ya hatari kama vile uhalifu na majanga ya asili;
- (ii) Iwapo kuna uhakika wa ulinzi wa mali za raia na mali za umma;
- (iii) Iwapo kuna usimamizi bora wa sheria na amani katika jamii; na
- (iv) Iwapo kuna mazingira salama kwa ajili ya uwekezaji na maendeleo ya kiuchumi.

2.2.2 Matokeo na Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Taarifa zilizowasilishwa kwenye Kamati zilionyesha kuwa, hali ya usalama wa raia na mali zao kwa ujumla ni shwari na kwamba kuna utulivu, amani na usalama. Matokeo hayo yanaonesha kuwepo kwa juhudi za pamoja za vyombo vya usalama, jamii, na Serikali.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi unaonesha kuwa ufanisi wa vyombo vya usalama, ushirikiano wa jamii, na uwekezaji katika miundombinu ya usalama wa raia ni miongoni mwa mambo yanayochangia utulivu, amani, na maendeleo endelevu nchini kwa sasa. Hata hivyo, bado kuna umuhimu wa kuendelea na uimarishaji wa ulinzi na usalama kwa ujumla. Msisitizo huu unatokana na ukweli kwamba, mambo hayo yasipoimarika, ni vigumu kufanikisha lengo la ustawi wa watu na maendeleo au kuwezesha maisha bora kwa kila Mtanzania.

2.2.3 Changamoto Zilizobainika

Mheshimiwa Spika, changamoto ni jambo la kawaida katika uendeshaji wa shughuli za umma duniani. Muhimu ni kuzibaini na kuzishughulikia ipasavyo. Kwa msingi huo, Kamati imebaini changamoto katika ulinzi na usalama wa raia na mali zao. Changamoto hizo zinazohitaji ufumbuzi ni pamoja na:-

- (i) Upungufu wa vifaa na vitendea kazi vya kisasa katika eneo la upelelezi na uchunguzi wa kisayansi;
- (ii) Upungufu wa vyombo vya usafiri kama vile magari, helikopta, pikipiki na boti kwa vyombo vya ulinzi na usalama. Mathalani, Jeshi la Uhamiaji lina upungufu wa magari 348, pikipiki 390 na boti 13 na Jeshi la Zimamoto na

Uokoaji lina upunguwa wa magari ya kuzima moto 156 na boti za uokozi 36;

- (iii) Uchache wa vituo vya zimamoto na uokoaji nchini. Mathalani, nchi nzima kuna upungufu wa Vituo vya zimamoto na uokoaji 157;
- (iv) Baadhi ya vifaa vya kitaalam vilivyopo kupitwa na wakati ikiwemo vya maabara ya sayansi ya uchunguzi;
- (v) Uwepo wa uwiano usio sawa kati Askari na wananchi wanaohudumiwa. Kwa sasa uwiano ni 1:1,300 badala ya ule wa kimataifa ambao ni 1:45
- (vi) Mwamko mdogo wa wananchi katika utoaji wa taarifa fiche kuhusu uhalifu na wahalifu;
- (vii) Ongezeko la makosa mapya ya uhalifu yanayosababishwa na maendeleo ya sayansi na teknolojia, utandawazi, ukuaji wa miji, ongezeko la watu, ukosefu wa kazi na ujenzi holela wa makazi; na
- (viii) Upungufu wa rasilimaliwatu kwa vyombo vya ulinzi na usalama; ambapo magereza ina upungufu wa askari 6000, Zimamoto Askari 7500, uhamiaji Askari 1200.

2.3 Huduma za Magereza na Urekebu

2.3.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, huduma za magereza na urekebu nchini zinasimamiwa na Jeshi la Magereza Tanzania (TPF). Huduma hii inahusika na usimamizi wa magereza, kuwezesha ulinzi wa wahalifu waliopo gerezeni na kuwasaidia wafungwa kubadilika ili kurudi kwenye jamii kama raia wema Pamoja na kutoa ushauri wa Sera kuhusu uzuiaji wa uhalifu na ushughulikiaji wa wahalifu.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua jukumu hilo, Aya ya 105, (n), uk. wa 158 wa Ilani ya CCM ya Uchaguzi wa mwaka 2020, ilitoa ahadi kwamba, Serikali italiwezesha Jeshi la Magereza kuendelea na majukumu ya kutunza, kuhifadhi na kufundisha wahalifu pamoja na kuzalisha mali. Ili kufuatilia utekelezaji wa ahadi hiyo, Kamati ilitaka kujua masuala yafuatayo:-

- (i) Iwapo kuna ufanisi wa hifadhi na ulinzi wa wafungwa na mahabusu magerezani.
- (ii) Iwapo jukumu la urekebu wa wafungwa kupitia elimu, mafunzo ya ufundi na msaada wa kisaikolojia linatekelezwa ipasavyo; na
- (iii) Iwapo azma ya kuwajumuisha wafungwa waliomaliza kutumikia kifungo na kuingia kwenye jamii kama raia watiifu wa sheria inafanyiwa kazi ipasavyo.

2.3.2 Matokeo na Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Kamati ililinganisha miundombinu ya magereza nchini, majukumu ya urekebu na jitahada za kuwawezesha wafungwa wanapomaliza kifungo kuendana na kukubalika na jamii. Uchambuzi ulizingatia kuwa miundombinu ya magereza inapaswa kutoa mazingira bora kwa urekebu wa wafungwa. Ufanisi katika majukumu ya ulinzi, hifadhi, urekebu na ujumuishaji wa wafungwa wanapomaliza kifungo magerezani, unategemea miundombinu bora.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Taarifa zilizopokelewa kwa kipindi cha Februari, 2024 hadi Januari, 2025 unaonesha kuwa hali ya jumla ya miundombinu ya magereza nchini inaendelea kuimarika kutoka kwenye hali ngumu iliyokuwa imebainika. Aidha, juhudi hizo zimekwenda sambamba na kuliwezesha Jeshi

la Magereza kuwa na nyenzo na fedha zinazohitajika. Pamoja na hivyo, bado hali ya miundombinu ya Magereza inahitaji kuboreshwa zaidi ili kupata tija ya huduma za magereza.

2.3.3 Changamoto Zilizobainika

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa majukumu ya Jeshi la Magereza ni kuwarekebisha wafungwa ili wanapomaliza kutumikia adhabu zao wawe raia wema. Hata hivyo katika kutekeleza jukumu hili Jeshi hilo linakabiliwa na uchakavu wa miundombinu katika magereza. Magereza 85 kati ya Magereza zaidi ya 100 nchini yamejengwa kabla ya uhuru. Kwa msingi huo, miundombinu ya magereza hayo imekuwa chakavu kwa kuwa ilijengwa zaidi ya miaka 100 iliyopita. Kwa kipindi hicho, ujenzi wake haukuzingatia mahitaji ya huduma za urekebu na hifadhi salama kutokana na madhumuni ya utawala uliokuwepo. Hali hii inapunguza ufanisi wa elimu ya urekebu inayopaswa kuendana na wakati wa sasa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi zaidi ulibaini kuwa zaidi ya asilimia 85 ya Magereza nchini hayana mifumo ya TEHAMA na hivyo kuwa na changamoto katika eneo la kukusanya taarifa, kuchakata taarifa, kuhifadhi taarifa na kutumia taarifa kidigitali.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na ukosefu wa TEHAMA, ufanisi wa Jeshi la Magereza katika kufuatilia kidigitali mienendo ya Wafungwa, Mahabusu, Wageni mbalimbali wanaotembelea Magereza na hata Askari, unapungua. Hali hii si nzuri katika kukabiliana na changamoto kiusalama ambazo zinabadilika kinfumo, muundo, uhusiano na asili yake kwa ujumla.

2.4 Usafiri wa Bodaboda

2.4.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, kama tunavyofahamu usafiri wa bodaboda nchini ni miongoni mwa njia kuu za usafiri wa haraka, uliozoeleka na wa bei nafuu mijini na vijijini. Usafiri huu unaendelea kutumika kusafirishia mizigo na abiria kwa umbali mrefu na mfupi katika shughuli za umma nchini. Aidha, usafiri wa bodaboda umepata umaarufu kutokana na mchango wake, kama vile kuwa wa bei nafuu, upatikanaji wake kwa haraka, urahisi wake kwenye msongamano wa magari na manufaa yake katika suala la ajira.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hayo, sekta ndogo ya usafiri wa bodaboda imekuwa na rekodi kubwa ya kuchangia ajali za barabarani na mchango wake katika hatari na matishio ya kiusalama kwa raia, mali zao na kwa Taifa kwa ujumla. Hali hiyo ilihitaji kurasimisha masuala mbalimbali yanayohusu usafiri wa bodaboda. Kwa msingi huo, Kamati ilitaka kujua mikakati wa Serikali kurasimisha sekta ndogo ya usafiri wa bodaboda nchini. Kamati ilipokea maelezo ya Wizara ya Mambo ya ndani ya nchi kuhusu mkakati wa kurasimisha usafiri wa bodaboda nchini kwa upana wake. Lengo ni kuona mambo yafuatayo:-

- (i) Iwapo mikakati hiyo inafanikisha kuwa na waendesha bodaboda wenye leseni halali, wanaozingatia Sheria na Kanuni za usalama barabarani;
- (ii) Iwapo kuna uzingatiaji wa viwango vya udhibiti wa usalama barabarani kama vile masharti ya uvaaji wa helmenti;

- (iii) Iwapo kuna misingi ya kuzingatia katika kuimarisha usalama wa abiria, wanaendesha bodaboda na watumiaji wengine wa barabara;
- (iv) Iwapo waendesha bodaboda wanawekewa mazingira ya kuboresha huduma ya usafiri wanaotoa;
- (v) Iwapo juhudi za kuboresha miundambinu ya usafiri wa bodaboda kama vile maeneo ya maegesho;
- (vi) Iwapo kunajuhudi za uandikishaji, utambuzi wa huduma; na
- (vii) Iwapo kuna uendelezaji wa waendesha bodaboda kihuduma na uwezo wa kuzingatia usalama wao na wa abiria, mizigo na jamii kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, masuala hayo ni muhimu kwa manufaa ya umma, Serikali na Taifa yakifanyiwa kazi ipasavyo, usalama barabarani, utaimarika ajali za bodaboda zitapungua, hatari zilizopo zitadhibitiwa na manufaa ya usafiri huo yataonekana kiuchumi, kijamii na kisiasa.

2.4.2 Matokeo ya uchambuzi wa shughuli

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa taarifa na maelezo yaliyotolewa umebainisha mambo mbalimbali yanayofaa kuripotwa Bungeni. Mambo hayo ni:-

- (i) Kwa sasa hakuna mfumo rasmi wa kurekodi taarifa za waendesha bodaboda (utambuzi);
- (ii) Waendesha bodaboda waliopo wanaainishwa katika kategoria ya wenye leseni na wasio na leseni;

- (iii) Zaidi ya waendesha bodaboda, wapo wamiliki ambao pia wanapaswa kutambuliwa, kusajiliwa na kueleweka katika mikataba wanayoingia na waendesha bodaboda;
- (iv) Hadi sasa hakuna utaratibu rasmi wa mafunzo kwa waendesha bodaboda kama sekta rasmi; na
- (v) Serikali haijaweka baadhi ya miundombinu muhimu ya bodaboda kama vile maegesho au vituo rasmi vya bodaboda.

Mheshimiwa Spika, kwa matokeo hayo ya uchambuzi, sekta ndogo ya usafiri wa bodaboda inaendelea kuwa na rekodi za ajali, mazalia ya uhalifu kutokana na wachache miongoni mwa madereva wa bodaboda kutokuwa raia wema na hivyo kuwa hatarishi kwa usalama barabarani na usalama wa raia na mali zao.

2.4.3 Changamoto Zilizobainika

Mheshimiwa Spika, kama ilivyo kwa mikakati ya jambo lingine lolote, suala la kuwa na mikakati ya kurasimisha usafiri wa bodaboda limebainika kukabiliwa na changamoto. Baadhi ya changamoto hizo ni kama ifuatavyo:-

- (i) Kukosekana kwa mfumo rasmi wa utambuzi wa waendesha bodaboda pamoja na wamiliki;
- (ii) Upungufu wa rasilimali fedha;
- (iii) Changamoto za mtazamo ya kisiasa ambapo wanapovunja Sheria hutizamwa kama wapiga kura; na
- (iv) Ukosefu wa matumizi ya teknolojia katika udhibiti na usimamizi wa bodaboda nchini.

Tathmini ya kamati inaonesha kuwa kwa sasa sekta hii kwa sehemu kubwa inajiongoza yenyewe kwani hata vituo

huanishwa na bodaboda wenyewe na wamejiwekea taratibu mbalimbali ambazo wanazisimamia wenyewe.

2.5 Udhibiti wa Ajali za Barabarani

2.5.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, udhibiti wa ajali za barabarani ni muhimu katika kuboresha usalama na kuwezesha ustawi wa wananchi. Ajali za barabarani husababisha madhara makubwa kwa watu, mali, Serikali na Uchumi wa Taifa. Bunge la Tanzania lilitunga Sheria za kudhibiti usalama barabarani. Hata hivyo, rekodi zinaonesha kuwepo kwa matukio ya ajali za barabarani sambamba na madhara yake. Kwa msingi huo, Kamati ilipokea maelezo ya Serikali kuhusu mikakati ya kudhibiti ajali za barabarani.

Mheshimiwa Spika, katika taarifa hiyo Kamati ilifuatilia masuala yafuatayo:-

- (i) Iwapo kuna utekelezaji tabiti wa Sheria na Kanuni za Usalama Barabarani.
- (ii) Iwapo, adhabu zinazochukuliwa kwa wanaokiuka Sheria na Kanuni za Usalama Barabarani zinatekelezeka na zina tija.
- (iii) Iwapo kuna elimu kwa umma kuhusu usalama barabarani inatolewa kwa mbinu na namna yenye ufanisi.
- (iv) Iwapo kuna kampeni za kutosha na za mara kwa mara zinazohusisha wananchi kwa wigo mpana kuhusu usalama barabarani.

- (v) Iwapo kuna juhudi za kuhusianisha ubora wa miundombinu inayojengwa na mahitaji ya viwango vya usalama barabarani.
- (vi) Iwapo kuna utaratibu wenye tija wa ukaguzi wa magari kabla ya kupewa leseni au usajili wa shughuli za usafirishaji.
- (vii) Iwapo kuna ukaguzi wa mara kwa mara wa magari ya abiria na mizigo ili kuona uzingatiaji wa viwango vya usalama.
- (viii) Iwapo kuna ukusanyaji wa takwimu za ajali na uchambuzi kwa ajili ya kupata mazingatio muhimu katika kuendelea kudhibiti ajali za barabarani.
- (ix) Iwapo kunajuhudi za kutumia teknolojia mpya kama vile kamera za usalama, rada za kuangalia kasi, au vifaa vingine.

2.5.2 Matokeo ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi yameonesha kuwa, kwa ujumla Serikali inaendelea na juhudi za kupunguza ajali na kudhibiti matukio ya ajali za barabarani. Hata hivyo, yapo maeneo yaliobainika kuhitaji maboresho katika mkakati wa kupunguza ajali za barabarani maeneo hayo ni:-

- (i) Matumizi ya teknolojia mpya katika kudhibiti ajali;
- (ii) Elimu kwa umma yenye tija na kampeni mbalimbali kuhusu usalama barabarani;
- (iii) Kujenga barabara pana zenye kukidhi mahitaji ya sasa na baadae;
- (iv) Ukaguzi wa magari kabla ya kupewa leseni;
- (v) Kufanya ukaguzi endelevu na wenye tija; na

- (vi) Bima za ajali kwa magari ya abiria pamoja na elimu kuhusu kazi ya bima kwa abiria baada ya ajali.

2.5.3 Changamoto Zilizobainika

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kupokea taarifa kutoka serikalini kuhusu mkakati wa kudhibiti ajali za barabarani, changamoto zifuatazo zilibainika;

- (i) Wembamba, uchakavu na ubovu wa barabara ambao unachangia kutokea kwa ajali;
- (ii) Elimu ya usalama barabarani isiyo na tija na hivyo kutokuwa na ufanisi kwa mazingira ya sasa;
- (iii) Ukaguzi wa magari usio na tija; hali hii husababisha hata magari yasiyokaguliwa kuwa na stika ya usalama barabarani ambayo ni nyaraka inayoonesha kuwa gari husika limekaguliwa;
- (iv) Kuongezeka kwa makosa ya kibinadamu yanayotokana na uzembe ambayo yanachangia kutokea kwa ajali;
- (v) Kutosimamiwa ipasavyo kwa Sheria ya Usalama Barabarani kutokana na ushawishi wa rushwa; na
- (vi) Adhabu ndogo na zisizoendana na mazingira ya sasa kwa makosa yanayotokana na uvunjifu wa Sheria ya Usalama Barabarani.

2.6 Udhibiti wa Biashara Haramu ya Usafirishaji wa Binadamu

2.6.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu ni changamoto kubwa duniani kote. Biashara hii inamadhara makubwa kwa watu binafsi, familia jamii, mataifa

na ulimwengu mzima. Biashara hii inahusisha ukiukwaji wa haki za binadamu, utumwa na unyanyasaji na inakumbatia uhalifu. Kutokana na tatizo hilo, Bunge hili lilitunga Sheria ya Kuzuia na Kudhibiti Usafirishaji Haramu wa Binadamu, Sura ya 432.

Mheshimiwa Spika, Bunge ambalo ni chombo cha uwakilishi wa wananchi linapaswa kujua hatua za Serikali katika kudhibiti na kuzuia biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu ili kuliwezesha Bunge kufuatilia suala hilo, kamati ilipokea na kuchambua taarifa na maelezo ya Serikali kuhusu udhibiti wa biashara hiyo katika uchambuzi wake, kamati ilifuatilia masuala yafuatayo:-

- (i) Iwapo Sheria za kudhibiti usafirishaji haramu wa binadamu zinatekelezwa kwa ufanisi;
- (ii) Iwapo Maafisa wa Sekretarieti ya Kuzuia na Kupambana na Biashara Haramu ya Usafirishaji wa binadamu, Jeshi la Polisi, Uhamiaji na vyombo vingine vya Ulinzi na Usalama wanapewa mafunzo maalum ya kutambua na kushughulikia kesi za biashara ya binadamu;
- (iii) Iwapo Serikali inaweka mikakati ya kuwalinda waathirika wa biashara ya binadamu dhidi ya unyanyasaji wa mara ya pili au kulipiziwa kisasi;
- (iv) Iwapo Serikali inashirikiana na nchi nyingine, mashirika ya kimataifa (kama UNODC na INTERPOL), na mashirika ya kikanda kupambana na biashara hii;
- (v) Iwapo Serikali imeimarisha udhibiti wa mipaka ili kuzuia biashara ya binadamu kuvuka mipaka ya nchi;
- (vi) Iwapo Serikali inaendesha kampeni za kuelimisha umma kuhusu biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu, njia

zinazotumiwa na wasafirishaji na jinsi ya kuripoti kesi zinazoshukiwa;

- (vii) Iwapo Serikali inashirikiana na viongozi wa kijamii, mashirika ya dini na asasi za kiraia kuongeza uelewa na kushughulikia biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu;
- (viii) Iwapo Serikali inaweka juhudi za kupunguza umasikini ambao mara nyingi huwalazimisha watu kuingia kwenye mazingira ya hatari ya biashara ya binadamu;
- (ix) Iwapo Serikali inakusanya, kuchambua na kuripoti takwimu sahihi kuhusu biashara ya binadamu, ikiwa ni pamoja na idadi ya kesi, waathirika na wahusika waliokamatwa na kuhukumiwa; na
- (x) Iwapo Serikali inashirikiana na sekta binafsi, kama vile sekta ya usafiri na mawasiliano, ili kudhibiti matumizi ya teknolojia katika biashara hii.

2.6.2 Matokeo ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, uchambuzi unaonesha kuwa Serikali inachukua hatua kukabiliana na tatizo la usafirishaji wa binadamu. Sheria iliyotungwa na Bunge inasimamiwa ipasavyo na Sekretarieti ya Kuzuia na Kupambana na Biashara Haramu ya Usafirishaji wa Binadamu na vyombo vya Ulinzi na usalama vinashirikiana vizuri. Juhudi za Serikali zinaendelea kuleta mafanikio katika kudhibiti biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu. Hali hii inathibitishwa na ukweli kuwa katika kipindi cha mwaka 2020-2024 zaidi ya Wahanga 1110 wa usafirishaji wa biashara haramu ya binadamu wameokolewa; ambapo 902 ni wa ndani ya nchi na 208 waliokolewa kutoka nje ya nchi.

Halikadhalika katika kipindi hicho wahalifu 103 walifunguliwa kesi.

2.6.3 Changamoto

Mheshimiwa Spika, katika udhibiti wa biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu changamoto zilizobainika ni pamoja na:-

- (i) Elimu ndogo kwa wananchi kuhusu ilivyo biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu;
- (ii) Kampeni dhidi ya biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu kutofanyika kiasi cha kutosha hususan maeneo ya vijijini;
- (iii) Bajeti isiyokidhi mahitaji inayotengewa Sekretariati ya Kuzuia na Kupambana na Biashara Haramu ya Usafirishaji wa Binadamu;
- (iv) Uhaba wa vifaa na vitendea kazi unaoikabili Sekretariati ya Kuzuia na Kupambana na Biashara Haramu ya Usafirishaji wa Binadamu Pamoja na vyombo vingine vya ulinzi na usalama;
- (v) Ukosefu wa matumizi ya teknolojia katika kukabiliana na baishara haramu ya usafirishaji wa binadamu;
- (vi) Upungufu wa rasilimali watu katika sekretarieti ya Kuzuia na Kupambana na Biashara Haramu ya Usafirishaji wa Binadamu; na
- (vii) Kukosekana kwa mashirikiano ya kimkakati baina ya Serikali, mashirika ya kidini, mashirika ya kiraia pamoja na viongozi wa kijamii katika mapambano dhidi ya biashara haramu ya usafirishaji wa binadamu.

2.7 Wakimbizi Walio Nje ya Kambi

2.7.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, kwa kawaida, wakimbizi walio nje ya kambi huwakilisha kundi la watu waliokimbia nchi zao kutokana na sababu kama vita, mateso au ukiukwaji wa haki za binadamu, lakini huamua au hulazimika kuishi nje ya kambi rasmi zilizoundwa na Serikali au Mashirika ya misaada. Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Wakimbizi (UNHCR) limeweka mwongozo na sera za kusaidia wakimbizi wanaoishi nje ya kambi ili kuhakikisha wanapata haki na huduma za msingi.

Mheshimiwa Spika, Bunge la nchi inayowahifadhi wakimbizi walio nje ya kambi lina wajibu mkubwa wa kufuatilia hali yao ili kuhakikisha haki za binadamu, usalama, na maslahi ya wakimbizi pamoja na jamii zinazowapokea zinalindwa. Kamati inayohusika na hilo ni Kamati ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama. Kwa sababu hiyo, Kamati ilipokea taarifa kuhusu hali ya wakimbizi na utambuzi wa wakimbizi waiishio nje ya kambi.

2.7.2 Matokeo ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Septemba 30, 2024 nchi yetu ilikuwa na wakimbizi na waomba hifadhi 241,589; ambao wanaishi katika kambi mbalimbali za wakimbizi katika mikoa ya Kigoma, Tabora, Katavi na Tanga.

Mheshimiwa Spika, ufuatiliaji na uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa mbali ya wakimbizi hao walio katika makambi na makazi maalum wapo wakimbizi ambao wanaishi nje ya makambi na makazi ya wakimbizi kinyume na utaratibu. Wakimbizi hao wanaoishi nje ya makambi kinyume na utaratibu baadhi

wameweza kuanzisha makazi ya kudumu na wanaendesha shughuli mbalimbali za kiuchumi kama wananchi wengine hasa katika mikoa ya Tabora, Kigoma, Katavi, Rukwa, Tanga, Geita na Kagera.

Mheshimiwa Spika, hali inakwenda kinyume na Sheria za kimataifa, Sheria za nchi pamoja na taratibu za wakimbizi.

2.7.3 Changamoto Zilizobainika

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua Serikali inafanya juhudi kubwa katika kuwatambua wakimbizi walio nje ya kambi kinyume na utaratibu. Hata hivyo zoezi hilo linakabiliwa na changamoto zifuatazo;-

- (i) Upungufu wa rasilimawatu na fedha unaoikabili Idara ya Huduma za Wakimbizi;
- (ii) Wananchi kutokuwa na mwamko wa kutoa taarifa fiche kuhusu wakimbizi walio kwenye makazi yao;
- (iii) Kukosekana kwa kitengo maalum katika muundo wa idara ya huduma kwa wakimbizi kinachohusika na wakimbizi walio nje ya kambi kinyume na sheria; na
- (iv) Wakimbizi walio nje ya kambi kinyume na sheria wameachwa kwa muda mrefu pasipo kufuatiliwa na kuchukuliwa hatua stahili na hivyo wameweza kujipenyeza kwenye jamii na kunufaika na huduma nyingine kama wananchi wengine na hivyo kuweka mazingira magumu kuwatambua.

2.8 Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa

2.8.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, suala la ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa nchini linahusiana kwa karibu na kuweza na kuendelea kuwa na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania yenye amani na usalama. Mwelekeo huo ndiyo dira ya Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga

Taifa yenye wajibu unaogusa masuala ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa nchini.

Mheshimiwa Spika, Naomba kulikumbusha Bunge lako tukufu msingi wa kazi yake ya kufuatilia kwa karibu jukumu la Serikali kwenye eneo la ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa. Kazi hiyo inatokana na sababu kuu tatu. **Kwanza** ni dhana ya usimamizi na uwajibikaji inayotambua wajibu wa Bunge kufuatilia masuala hayo. **Pili**, nafasi ya Bunge katika uendeshaji wa nchi kwa kuwa chombo halisi cha uwakilishi wa wananchi. **Tatu** ni falsafa ya udhibiti wa kiraia wa masuala ya kijeshi (*The doctrine of Civilian Control of the Military*). Falsafa hii inalenga kuwezesha utekelezaji wa majukumu ya ulinzi wa mipaka na yale ya kiraia kwa pamoja katika namna inayoweka mbele maslahi ya umma na ya Taifa kwa misingi ya sheria za nchi.

2.8.2 Matokeo ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, uchambuzi umefanyika kwa maeneo makubwa mawili kama ifuatavyo:-

(a) Hali ya Ulinzi na Usalama wa Mipaka

Mheshimiwa Spika, katika eneo la ulinzi, Kamati ilifuatilia ufanisi wa sekta ya ulinzi kwa maana ya usalama wa mipaka na Jeshi la Kujenga Taifa. Kamati ilipokea na kujadili Taarifa za Hali ya Ulinzi na usalama wa mipaka kila mara. Nafurahi kulijulisha Bunge kuwa uchambuzi unaonesha kwamba, hali ya ulinzi wa mipaka yetu kwa ujumla ni shwari na imara, na huku ikiendelea kuimarishwa inavyostahili. Serikali imeendelea kutekeleza ahadi yake kwa wananchi ya kuimarisha ulinzi na usalama wa nchi na mipaka yake kama ilivyoahidiwa katika Ilani ya Uchaguzi wa CCM, Aya ya 105, ukurasa wa 156.

(b) Shughuli za Jeshi la Kujenga Taifa

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Jeshi la Kujenga Taifa, Kamati ilizingatia matarajio ya nchi kuliona Jeshi la Kujenga Taifa linafanikisha azma ya kuwa na Tanzania yenye Jamii ambayo ina nidhamu, umoja, uzalendo, udugu, ukakamavu na kupenda kazi. Katika kufanya hivyo, Kamati ilitaka kujiridhisha iwapo Jeshi la Kujenga Taifa linafanikiwa kuwalea Vijana wa Tanzania, ili kuwajengea nidhamu, uzalendo, ukakamavu pamoja na kuwafundisha ujuzi, ambao utawawezesha kuchangia katika ulinzi wa Taifa na maendeleo ya kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, historia inaonesha kuwa shughuli za mafunzo, malezi ya vijana na uzalishaji mali katika Jeshi la Kujenga Taifa zilipata kukabiliwa na uhaba au ucheleweshaji fedha za kujiendesha. Hali hiyo ilisababisha kutofikia malengo ya kuanzishwa kwa kambi za JKT nchini. Ili kukabiliana na changamoto hiyo, lilianzishwa Shirika la Mkuu wa JKT kupitia Tangazo la Serikali Namba 94 la Julai mosi, 1981. Baadaye, mwaka 1985 Shirika lilibadilishwa na kuwa Shirika la Uzalishaji Mali la JKT (SUMAJKT). **Mheshimiwa Spika**, kwa kuzingatia historia hiyo, Kamati ilitaka kujiridhisha iwapo SUMAJKT linaendelea kukidhi madhumuni ya kuanzishwa kwake na kuongeza ufanisi katika Ulinzi na mafunzo ya JKT.

Mheshimiwa Spika, Taarifa zilizopokelewa zinaonesha kuwa SUMAJKT imeendelea kutekeleza majukumu yake. Katika maendeleo hayo, Shirika hilo lina Kampuni Tanzu zaidi ya kumi na Tatu ambazo zinatekeleza majukumu ya uzalishaji mali pamoja na kuchangia uchumi wa Taifa kupitia Sekta ya Ujenzi,

Sekta ya Viwanda, Sekta ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi, Sekta ya Biashara na Huduma pamoja na Sekta ya Elimu.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi ulibainisha kwamba, mchango wa SUMAJKT katika kugharimia uendeshaji wa shughuli za malezi ya vijana wa JKT, kwa Mwaka wa Fedha 2023/24 ulikuwa ni **Shilingi Milioni 803**. Vilevile, Shirika hilo limeendelea kushiriki katika ujenzi wa miundombinu ya kambi za JKT, na kutoa mafunzo ya vitendo kwa vijana wa JKT kupitia kampuni zake Tanzu.

2.8.3 Changamoto Zilizobainika

Mheshimiwa Spika, kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo mabadiliko ya muktadha na mazingira, changamoto katika sekta ya ulinzi haziepukiki. Jambo la maana zaidi ni hatua za kuzikabili changamoto hizo kadiri zinavyobainika. Kutokana na umuhimu wa kuzitambua changamoto za sekta ya ulinzi, Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa miaka mitano 2021/22 – 2025/2026 umetambua uthabiti wa vyombo vya ulinzi na usalama kama hatua muhimu ya kufanikisha azma ya amani, utulivu na usalama.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Jeshi la Kujenga Taifa, hususan SUMAJKT, zipo changamoto zinazohitaji kufanyiwa kazi. Changamoto hizo ni:

- (i) Kuzidai Taasisi binafsi, Taasisi za Umma na Wizara za Serikali zilizopatiwa huduma na kampuni tanzu zaidi ya Shilingi Bilioni 40. Kiasi hiki ni kikubwa na kinafifisha shughuli za Shirika katika uzalishaji na kushindwa kutekeleza malengo iliyojiwekea; na

- (ii) Ukosefu wa mitaji mkubwa ya kuanzisha miradi ya kimkakati ikiwemo kiwanda cha Madawa, vifaa tiba na Mbolea.

2.9 Hali ya Mtangamano wa Kikanda

Mheshimiwa Spika, Bunge lako tukufu ambalo ni chombo cha uwakilishi wa wananchi, lina maslahi katika mtangamano wa kikanda (Mtangamano wa Afrika Mashariki na Mtangamano wa SADC). Msingi wake ni kuwa mtangamano wa kikanda una athari kubwa za kisiasa, kiuchumi, kijamii, na kitamaduni ambazo zinagusa maendeleo na utawala wa nchi. Kwa msingi huo, Kamati ilijielekeza katika ufuatiliaji wa hali ya Mtangamano na hivyo taarifa hii inaripoti shughuli hiyo na matokeo ya uchambuzi kama ifuatavyo:-

2.9.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa majukumu yake, Kamati ilipokea Taarifa kuhusu hali ya mtangamano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki na mtangamano wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika. Lengo la shughuli hii ni kuliwezesha Bunge kujiridhisha iwapo ahadi, manufaa, na majukumu ya taifa ndani ya mifumo ya ushirikiano wa kikanda yanalingana na maslahi ya kitaifa, malengo ya maendeleo na mamlaka ya kikatiba. Katika shughuli hii, Kamati ilitaka kujiridhisha na masuala yafuatayo:-

- (i) Iwapo Serikali inatekeleza ipasavyo majukumu yake chini ya makubaliano ya kikanda.
- (ii) Iwapo juhudi za ushirikiano wa kikanda zinachangia kwa kiasi kikubwa ukuaji wa uchumi, biashara, usalama, na ustawi wa kijamii nchini.

- (iii) Iwapo utekelezaji wa makubaliano, itifaki, na mikataba ya kikanda unakwenda inavyostahili.
- (iv) Iwapo kuna manufaa ya kutosha kiuchumi, kisiasa, na kijamii kwa nchi kutokana na ushiriki wa nchi kwenye shughuli za Jumuiya hizo za kikanda.

2.9.2 Matokeo ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Matokeo ya uchambuzi yanaonesha kwamba, nchi wanachama wa Jumuiya hizo za kikanda: Jumuiya ya Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika zimenufaika kwa namna mbalimbali. Ufafanuzi wa manufaa hayo kwa kila Jumuiya ni kama ifuatavyo:-

(a) Jumuiya ya Afrika Mashariki

Mheshimiwa Spika, Tanzania imeendelea kunufaika na kuwa mwanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki katika nyanja za kibiashara, sekta za uchumi pamoja na uhusiano kati ya Tanzania na nchi wanachama wa Jumuiya hiyo. Uanachama umeendelea kuleta manufaa mbalimbali kwa nchi katika kipindi cha mwaka 2024. Manufaa hayo ni pamoja na yafuatayo:-

- (i) Kukua kwa soko la bidhaa na huduma mbalimbali ndani ya Jumuiya ya Afrika Mashariki;
- (ii) Urahisi wa Watanzania kusafiri ndani ya nchi wanachama umeongezeka;
- (iii) Mchango wa Tanzania kwenye juhudi za kuleta amani na utulivu katika ukanda wa Maziwa Makuu umeiwezesha Tanzania kuwa na heshima na kuimarisha utulivu na amani ndani ya nchi; na

(iv) Manufaa ya ufanisi wa biashara katika soko la kikanda kutokana na kuongezeka kwa urahisi wa kufanya biashara ndani ya kanda.

(b) Mtangamano wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kuhusu Hali ya Mtangamano wa SADC. Uchambuzi ulionesha kuwa Jumuiya ya Maendeleo kusini mwa Afrika inatekeleza hatua moja tu ya mtangamano ambayo ni eneo huru la biashara.

Mheshimiwa Spika, Tanzania imenufaika katika kuuza bidhaa zake kwa nchi wanachama kwa urahisi kutokana na utaratibu wa kuondoleana ushuru. Mathalani, katika kipindi cha miaka 5 kuanzia mwaka 2019-2023, uraimu wa biashara umefikia wastani wa dola za marekani milioni 783. Bidhaa zinazoongozwa kwa kuuzwa ni pamoja na dhahabu, pamba, nguo, chai, kahawa na bidhaa za viwandani.

2.9.3 Changamoto Zilizobainika

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio makubwa ya uanachama wa Tanzania katika Jumuiya ya Afrika Mashariki, na Jumuiya ya Mandeleo Kusini mwa Afrika. zipo changamoto kwa Jumuiya hizo na nchi wanachama.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Jumuiya ya Afrika Mashariki changamoto hizo ni Pamoja na;-

(i) Kasi ndogo ya utekelezaji wa Itifaki ya Soko la pamoja kutokana na kukosekana kwa Sheria moja ya Jumuiya ya kutekeleza itifaki hiyo kama ilivyo kwa itifaki ya umoja wa Forodha;

- (ii) Baadhi ya nchi kuendelea kuweka vikwazo vya biashara visivyo vya kodi kinyume na itifaki ya Forodha;
- (iii) Baadhi ya nchi wanachama kuwa na migogoro ya ndani ya kisiasa inayochangia kuzorota kwa hali ya usalama; na
- (iv) Kasi ndogo ya nchi wanachama katika utoaji wa michango ya bajeti katika Jumuiya.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa SADC, changamoto ni Pamoja na:

- (i) Baadhi ya nchi wanachama kutowasilisha kwa wakati michango yao na hivyo kupunguza kasi ya utekelezaji wa program za mtangamano na baadhi ya taasisi kushindwa kutekeleza majukumu yake ipasavyo;
- (ii) Kukosekana kwa miundombinu imara ya kufanikisha biashara kama vile reli na barabara hali ambayo inaathiri uhusiano wa kibiashara katika SADC,
- (iii) Mabadiliko ya tabianchi ambayo yanaathiri uzalishaji wa chakula na shughuli nyingine za kiuchumi;
- (iv) Sekta binafsi kutochangamkia ipasavyo fursa zitokanazo na mtangamano wa kikanda na uhusiano wa kimataifa; na
- (v) Baadhi ya nchi wanachama kuwa na migogoro ya ndani ya kisiasa inayochangia kuzorota kwa hali ya kiusalama.

2.10 Uwakilishi wa Bunge kwenye Vyombo vya Uwakilishi wa Kibunge

2.10.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, Wawakilishi wa Bunge letu kwenye vyombo vya kiuwakilishi, wanatumwa na Bunge na wanawajibika kwa Bunge. Kifungu cha 7(2)(c) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge kimeweka masharti yanayoitaka Kamati hii

kushughulikia Taarifa za wawakilishi hao. Kwa msingi huo, Kamati ilipokea taarifa za wawakilishi wa Bunge zifuatazo:-

- (i) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika (PAP);
- (ii) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki (EALA);
- (iii) Taarifa za Wawakilishi wa Bunge katika Umoja wa Mabunge Duniani (IPU);
- (iv) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Jukwaa la Kibunge la Nchi za Ukanda wa Maziwa Makuu;
- (v) Taarifa za wawakilishi wa Tanzania katika Umoja wa Mabunge wa Jumuiya ya Madola (CPA);
- (vi) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Umoja wa Mabunge wa Nchi za Afrika, Caribbean na Pacific na Jumuiya ya Ulaya (ACP EU); na

2.10.2 Uchambuzi wa Matokeo

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uchambuzi wa Taarifa zilizowasilishwa, Kamati imethibitisha kuwa, ushiriki wa wawakilishi wa Bunge kwenye vyombo vya Kibunge umesaidia kuimarisha ushirikiano na Vyombo vya Kibunge vya kikanda na Bunge letu. Matokeo ya uimara huo, yanaongeza manufaa ya Tanzania kushirikiana na nchi wanachama wa Jumuiya za Kikanda. Aidha, utaratibu huu wa wakilishi kuripoti kwenye Kamati umesaidia kuhakikisha kwamba wawakilishi wanawajibika ipasavyo kusimamia maslahi ya kitaifa kwa kadiri Bunge hili linavyotarajia. Uzoefu huo, umeongeza usimamizi wa kibunge

wa masuala ya kisera kuhusu ushirikiano wa kikanda na kimataifa.

2.11 Ushirikiano wa Kibunge

2.11.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, ushirikiano wa kibunge unahusisha ushirikiano kati ya Bunge la nchi moja na Bunge la nchi nyingine (*Bilateral relation*) au Ushirikiano wa Bunge na Mabunge mengine katika Jumuiya au taasisi za Kibunge za kimataifa ama za kikanda (*Multilateral relations*). Kama ilivyobainishwa awali, mojawapo ya majukumu ya Kamati hii ni kuimarisha ushirikiano kati ya Bunge la Tanzania na Mabunge ya nchi nyingine. Ushirikiano huu unajumuisha:-

- (i) Ziara za kubadilishana uzoefu baina ya Wabunge wa Tanzania na wenzao wa nchi nyingine.
- (ii) Shughuli za Vyama vya Urafiki wa Kibunge (Parliamentary Friendship Groups) kati ya Bunge la Tanzania na Mabunge ya nchi nyingine
- (iii) Mifumo ya kubadilishana taarifa na nyaraka za kibunge kupitia teknolojia ya kidijitali, kama vile majukwaa ya mtandaoni ya kushirikishana taarifa za utungaji wa sheria, na ripoti za Kamati.
- (iv) Warsha na semina za pamoja kuhusu changamoto za kikanda na kimataifa kama vile mabadiliko ya tabianchi, masuala ya usalama, na maendeleo ya uchumi.
- (v) Mikataba na Makubaliano rasmi ya ushirikiano (MoUs) kati ya Bunge la nchi moja na Mabunge ya nchi nyingine.

- (vi) Vikao vya pamoja vya majadiliano na Mabunge ya nchi jirani ili kushughulikia masuala ya kikanda kama usalama wa mipaka, biashara na usimamizi wa rasilimali.

2.11.2 Matokeo ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Matokeo ya uchambuzi yanaonesha kuwa, Bunge lako tukufu limefanikiwa kuimarisha ushirikiano kati yake na mabunge ya nchi jirani ndani ya Afrika Mashariki pamoja na Nchi za SADC. Aidha, ushirikiano umekuwa mzuri kati ya Bunge la Tanzania na Mabunge ya nchi nyingine za Afrika, Asia na Ulaya. Mfano wa mambo yanayojenga ushirikiano huo ni ziara za kibunge na mawasiliano ya kibunge kwa baadhi ya nchi kama vile, Malawi, Uganda, Zimbabwe, China na Ghana kwa kipindi cha mwaka 2024.

Mheshimiwa Spika, Hadi sasa Bunge la Tanzania lina vyama vya urafiki wa kibunge na mabunge mbalimbali vipatavyo 13. Kwa mwaka 2024, Bunge lilianza mchakato wa kuwa na Vyama vya urafiki wa Kibunge kati yake na Bunge la Misri na Rwanda.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaridhishwa na maendeleo ya ushirikiano wa kibunge kati ya Bunge la Tanzania na mabunge ya nchi nyingine ambayo yamefanyika kwa mwaka huu. Kupitia ushirikiano huo, masuala muhimu kama vile mijadala ya kuimarisha usalama na ulinzi wa amani katika ukanda wa Afrika, kuboresha mazingira ya biashara ya kikanda, kuvutia wawekezaji, namna ya kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi na kukuza elimu ya viwango vya kimataifa yamejadiliwa na kueleweka na hivyo kufikia makubaliano kibunge.

2.12 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa katika Mkutano wa Kumi wa Bunge

2.12.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Bunge ni mamlaka ya kusimamia shughuli za umma, linapaswa kufuatilia utekelezaji wa maazimio yake. Miongoni mwa njia za Bunge kufuatilia utekelezaji huo, ni Kamati zinazohusika kupokea na kujadili taarifa za Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge. Kwa vile maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa za Kamati za Bunge yalipitishwa mwezi Februari, 2024, Kamati hii ilifuatilia utekelezaji wa maazimio hayo uliipaswa kufanywa na Wizara tatu kwa kipindi tajwa. Wizara hizo ni Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki na Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa.

2.12.2 Matokeo ya Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi yanaonesha kuwa Wizara zote tatu zimetetekeleza maazimio ya Bunge kwa viwango tofauti. Yapo maazimio yaliyotekelezwa kikamilifu, yapo yaliyaanza kutekelezwa lakini hayajakamilika na yapo machache ambayo hayajaanza kutekelezwa. Hali ya utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kutokana na Taarifa ya Kamati hii mwezi Februari, 2024 ni kama ifuatavyoonekana katika Jedwali Na. 1.

Jedwali Na. 1: Hali ya Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kwa Sekta zinazosimamiwa na Kamati

WIZARA	JUMLA YA MAAZIMIO	YALIYOTEKELEZWA	UTEKELEZAJI UNAENDELEA	HAYAJATEKELEZWA
Mambo ya Nje	12	6	5	1
Mambo ya Ndani	14	2	9	3
Ulinzi na JKT	3	1	1	1
Jumla ya idadi	29	9	15	5

Chanzo: Taarifa zilizopokelewa na Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa jedwali hilo, uchambuzi ni kama ifuatavyo:-

(a) Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi

Wizara hii imetekeleza kikamilifu maazimio mawili (2) sawa na asilimia 14 na imeanza kutekeleza bila kukamilisha maazimio 9 sawa na asilimia 64 Kwa takwimu hizo, Wizara hii haijaanza kabisa kutekeleza maazimio 3 Sawa na asilimia 21. Mfano wa maazimio yaliyotekelezwa ni Pamoja na kufanya tathmini ya mifumo ya urekebu kwa lengo la kuona namna ya kuiboresha.

(b) Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki

Wizara hii imetekelezakikamilifu maazimio 6 sawa na asilimia 50 na imeanza kutekeleza bila kukamilisha maazimio 5 sawa na asilimia 42, Kwa takwimu hizo, Wizara hii haijaanza kabisa kutekeleza azimio 1 sawa na asilimia 8. Mfano wa maazimio yaliyotekelezwa ni pamoja na kuandaa mpango wa ujenzi, ukarabati na uendelezaji wa Chuo cha uhusiano wa Kimataifa cha Dkt. Salim Ahmed Salim na kuanisha utaratibu mahsusi wa kimkakati kufanya tathmini ya mikataba iliyosainiwa na nchi na kuridhiwa na Bunge ili kubaini tija, ufanisi, manufaa au changamoto kwa dhumuni la kujiimarisha kwa maslahi ya nchi.

(c) Wizara ya Ulinzi na JKT

Wizara hii imetekeleza kikamilifu Azimio 1 sawa na asilimia 33.3 na imeanza kutekeleza bila kukamilisha Azimio 1 sawa na asilimia 33.3 Kwa takwimu hizo, Wizara hii haijaanza kabisa kutekeleza Azimio 1 Sawa na asilimia 33.3 Mfano wa maazimio yaliyotekezwa ni Wizara kushirikiana na TAMISEMI, Wizara ya Elimu pamoja na wadau wengine kufanya tathmini ya jumla kuhusu mafunzo ya JKT ikilinganishwa na dhamira ya nchi kuwa na utaratibu wa mafunzo hayo.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla hali ya utekelezaji wa maazimio ya Bunge kwa wizara zote tatu inabainishwa katika Jedwali Na. 01.

2.13 Majumuisho Sehemu ya Pili

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ya ripoti ninayoimalizia ni muhimu na inajenga msingi wa maoni ya Kamati ambayo ni egemeo la mapendekezo nitakayoyatoa kwa ujumla sehemu hiyo imeeleza ilivyo hali ya ulinzi na usalama, miundombinu ya magereza nchini na hali ya huduma ya usafiri wa Boda boda kwa usalama wa Raia. halkadhalika, suala la Huduma za wakimbizi, shughuli za Jeshi la kujenga Taifa, mtangamano wa kikanda, ushirikiano wa kimataifa na uwakilishi wa Bunge kwenye vyombo vingine vya uwakilishi, vimefafanuliwa pia katika taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, mambo hayo yameeleza hali ilivyo, kuonesha mafanikio na changamoto na kuhusisha na matarajio ya watu na miongozo mingine ya nchi. Kufanya hivyo kumeiweka Kamati katika nafasi ya kuwa na mtazamo na maoni ya jumla yenye msingi na kutoa mwelekeo wa mapendekezo kama inavyojitokeza katika sehemu ya tatu ya taarifa hii.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maoni

Mheshimiwa Spika, matokeo ya shughuli za Kamati kwa mwaka 2024 yameipa Kamati mtazamo wa jumla kuhusu dhima na majukumu ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki, Wizara ya Mambo ya Ndani na Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa. Maoni hayo ambayo ndiyo msingi wa hoja ya Kamati ni kama ifuatavyo:-

3.1.1 Wizara ya Mambo ya Nje, na Ushirikiano wa Afrika Mashariki

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia matokeo ya ufuatiliaji wa utekelezaji wa Majukumu ya Wizara hii, Kamati ina maoni kwa maeneo mbalimbali. Kwanza ni maoni ya Kamati kuwa, kuimarisha Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa kushawishi utekelezaji wa masharti ya Mkataba wa Uanzishwaji wa Jumuiya hiyo pamoja na Itifaki zake ni jambo muhimu kwa Tanzania. Ushawishi huo uguse pia msukumo wa kuboresha uwiano wa tozo, ushuru, na ada kwa bidhaa zinazokumbwa na vikwazo, na kuhimiza juhudi za kidiplomasia ili kutatua migogoro ya kikanda.

3.1.2 Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi

Mheshimiwa Spika, kwa Wizara ya Mambo ya Ndani ya nchi, ni mtazamo wa Kamati kuwa, Wizara hii itaendelea kufanikiwa kulinda maisha na mali, kuwezesha na kudhibiti utokaji na uingiaji nchini kwa raia na wageni, kuwarekebisha wafungwa na kutoa huduma kwa wakimbizi waliopo nchini. Hata hivyo, mafanikio hayo yanahitaji ufanisi wa vyombo vya ulinzi na usalama nchini kutokana na kuwa na bajeti ya kutosha, vifaa vya kisasa, na matumizi ya sayansi na teknolojia.

Mheshimiwa Spika, Juhudi za kuendeleza miundombinu ya usalama, ikiwemo ujenzi wa vituo vya zimamoto, kuboresha miundombinu ya magereza na kuanzisha mikakati ya kudhibiti ajali barabarani kupitia matumizi ya teknolojia ya kisasa ni mambo muhimu katika usalama wa raia na mali zao. Aidha, ushirikiano kati ya Serikali, sekta binafsi, na wadau wengine unahitajika ili kuimarisha usalama na kuzuia uhalifu, hasa kupitia uwekezaji katika TEHAMA unaodhibiti usafirishaji haramu wa binadamu na ufuatiliaji wa wakimbizi wanaohifadhiwa nchini.

3.1.3 Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uchambuzi, Kamati ina maoni kuwa, kuendelea kuimarisha mifumo ya ulinzi, kutoa elimu kwa jamii za mipakani kuhusu umuhimu wa alama za mipaka, kufanya mageuzi madhubuti ya mifumo ya usimamizi wa madeni ambayo SUMA JKT inazidai taasisi mbalimbali ni mambo yanayohitaji msukumo na mwendelezo. Kufanya hivyo, kutachangia usalama wa mipaka, ufanisi wa kifedha na uendeshaji bora wa SUMA JKT.

3.1.4 Maoni Yatokanayo na Taarifa za Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge

Mheshimiwa Spika, Shughuli ya Kamati inayohusu kufuatilia utekelezaji wa Maazimio ya Bunge imechangia maoni ya Kamati katika maeneo makuu mawili. Maoni hayo ni kama ifuatavyo:-

- (i) Kutokutekelezwa kwa baadhi ya maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya Shughuli za Kamati kwa mwaka 2023, ni jambo linalohitaji kufanyiwa kazi ili kuboresha

ufanisi wa sekta inayohusika katika kuwezesha ustawi wa watu kwa mujibu wa Ibara ya 8 (1)(b) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; na

- (ii) Kuendelea kwa changamoto zinazobainishwa na Bunge kupitia taarifa ya Kamati hii licha ya maazimio ya kuzitatua ni jambo linaloweza kuathiri mtazamo wa jumla wa umma kwa Bunge iwapo hakuna ufafanuzi.

3.2 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, Maelezo yote niliyoyatoa katika taarifa hii yamejenga msingi wa hoja ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama. Kutokana na maelezo hayo niliyoyamalizia kwa maoni, sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge liyapokee mapendekezo ninayoyatoa yawe maazimio ya Bunge kama ifuatavyo:-

3.2.1 Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki

a) Vikwazo vya Kibiashara Visivyo vya Kikodi

KWA KUWA, baadhi ya nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki zinaweka vikwazo vya kibiashara visivyo vya kikodi, lakini ushawishi wa kutosha haufanyiki kuzitaka zizingatie masharti ya Itifaki zinazohusika,

NA KWA KUWA, Tanzania isipozishawishi nchi wanachama katika suala la kuondoa vikwazo vya kibiashara visivyo vya kikodi kwa mujibu wa Itifaki za Jumuiya, itakuwa imeacha kutekeleza wajibu wa msingi katika kuimarisha ushirikiano na uhusiano ndani ya kanda,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ya Tanzania ifanye mambo yafuatayo:-

- (i) Kuendelea kuzishawishi nchi wanachama ili zizingatie inavyostahili masharti ya Mkataba wa Uanzishwaji wa Jumuiya ya Afrika Mashariki pamoja na Itifaki zake; na
- (ii) Kuzishawishi nchi wanachama kukamilisha zoezi la kuwianisha tozo, ushuru na ada kwa bidhaa ambazo zinawekewa vikwazo zaidi visivyo vya kikodi.

b) Ufinyu wa Bajeti ya Jumuiya ya Afrika Mashariki

KWA KUWA, Jumuiya ya Afrika Mashariki inakabiliwa na changamoto ya ufinyu wa bajeti kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli muhimu za kimkakati na uendeshaji wa Jumuiya na taasisi zake,

NA KWA KUWA, upungufu huo wa bajeti unaotokana na baadhi ya nchi wanachama kutokulipa michango kwa wakati kinyume na masharti ya Mkataba, unakwamisha malengo ya Jumuiya ya Afrika Mashariki,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ya Tanzania iendeleo kushawishi nchi wanachama zitekeleze ipasavyo masharti ya Mkataba wa Uanzishwaji wa Jumuiya, ikiwemo kutoa michango ya Jumuiya kwa wakati.

c) Migogoro ya Ndani kwa Baadhi ya Nchi Wanachama wa Jumuiya

KWA KUWA, Jumuiya ya Afrika Mashariki inakabiliwa na changamoto ya migogoro ya ndani kwa baadhi ya nchi wanachama, ilhali migogoro hiyo inaweza kupungua au kumalizika iwapo zitatumika juhudi za ushawishi,

NA KWA KUWA, kuendelea kwa migogoro hiyo ni jambo linaloigharimu Jumuiya kiasi kikubwa cha fedha kwa ajili ya utatuzi wake na kuathiri uwezo wa Jumuiya kufadhili shughuli za maendeleo,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ya Tanzania itumie ushawishi wake kushirikiana na nchi nyingine wanachama na wadau mbalimbali ili kutumia juhudi za kidiplomasia kwa kuzingatia mazingira yaliyopo kutafuta suluhu ya kudumu ya migogoro hiyo.

d) Sekta Binafsi Kushindwa Kutumia Ipasavyo Fursa za Kiuchumi katika Jumuiya za Kikanda

KWA KUWA, sekta binafsi hainufaiki ipasavyo na fursa za kiuchumi katika mtangamano wa Afrika Mshariki kutokana na kutozitambua au kukosa hamasa ya kuzitumia,

NA KWA KUWA, hali hii inayotokana na nchi kukosa mpango mkakati unaodainisha fursa mbalimbali zilizopo na namna Sekta Binafsi inavyoweza kunufaika na fursa hizo, inapunguza manufaa yaliyotarajiwa kiuchumi na kijamii,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iandae mpango mkakati unaotekelezeka ambao utabainisha fursa za kiuchumi katika mtangamano wa kikanda na namna Sekta binafsi zitakavyoweza kuzitumia fursa hizo.

3.2.2 Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi

a) Kuendeleza Uwezo wa Vyombo vya Ulinzi na Usalama wa Raia na Mali Zao

KWA KUWA, kuviwezesha vyombo vya ulinzi na usalama kwa teknolojia, bajeti, vifaa na vitendea kazi ni jambo

endelevu ambalo linastahili kupewa kipaumbele kama inavyofanyika nchini,

NA KWA KUWA, hatua yoyote ya kutoongeza uwezeshaji huo inaweza kuathiri ufanisi wa juhudi za kuimarisha usalama wa raia na mali zao nchini,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iendelee kuviwezesha vyombo vya ulinzi na usalama wa raia na mali zao kwa kufanya yafuatayo:-

- (i) Kuvipa uwezo wa kuendana na maendeleo ya sayansi na teknolojia duniani katika utekelezaji wa majukumu yao;
- (ii) Kuvipatia bajeti ya kutosha kuendelea kuimarisha ulinzi na usalama wa raia na mali zao; na
- (iii) Kuendelea kuvipatia vifaa na vitendea kazi vya kutosha na vya kisasa zaidi.

b) Uchache wa Vituo vya Zimamoto na Uokoaji

KWA KUWA, hali ya jumla ya Jeshi la Zimamoto na Uokoaji inaonesha kuwa jumla ya wilaya 97 hazina vituo vya Jeshi hilo nchini,

NA KWA KUWA, kukosekana kwa vituo vya Jeshi hilo katika baadhi ya Wilaya, kunathiri uwezo wa kulinda maisha na usalama wa raia na mali zao dhidi ya matukio ya moto na majanga mengine,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali iandae Mpango wa Ujenzi wa Vituo vya Zimamoto na Uokoaji katika Wilaya zote ambazo hazina vituo hivyo nchini.

c) Miundombinu Chakavu ya Magereza

KWA KUWA, uchakavu wa miundombinu ya magereza nchini unaongezeka kutokana na ukosefu wa mpango mahususi wa kuboresha miundombinu hiyo,

NA KWA KUWA, hali hiyo ya miundombinu kuendelea kuchakaa inaathiri dhima ya huduma za magereza kutokana na:

- (i) Baadhi ya Magereza kuwa na wafungwa na mahabusu kuliko uwezo wake jambo linalohatarisha afya na usalama wa wafungwa;
- (ii) ukosefu wa huduma bora za maji safi, vyoo, na usafi wa mazingira unaosababisha magonjwa ya mlipuko;
- (iii) kupungua kwa ufanisi wa ulinzi na kusababisha hatari ya wafungwa kutoroka au kushambulia maafisa wa magereza;
- (iv) ukosefu wa mazingira bora ya kuwezesha huduma za urekebu ambalo ni jukumu la msingi la Jeshi la Magereza;
- (v) changamoto za lishe na huduma za kijamii zinazotokana na miundombinu duni ya maghala ya chakula, jiko na huduma za msingi;
- (vi) ukosefu wa ofisi bora, makazi na vifaa vya kazi unaoweza kushusha morali ya maafisa na Askari wa Magereza;
- (vii) Mzigo kwa Serikali wa gharama kubwa za uendeshaji kutokana na kuharibika kwa miundombinu mara kwa mara

mara na matibabu ya magonjwa yanayoweza kuzuilika,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iandae mpango mahsusi unaotekelezeka wa kuboresha miundombinu ya Magereza nchini.

d) Matumizi ya TEHAMA Magerezani

KWA KUWA, zaidi ya asilimia 85 ya magereza nchini hayanufaiki na matumizi ya TEHAMA kutokana na kukosa miundombinu stahiki kama vile -

- (i) Kamera za CCTV;
- (ii) mashine za ukaguzi;
- (iii) miundombinu ya mawasiliano; na
- (iv) miundombinu ya mifumo ya kidijitali,

NA KWA KUWA, kukosekana kwa matumizi ya TEHAMA katika magereza hayo ni changamoto inayoweza kuathiri:

- (i) haki za wafungwa;
- (ii) usalama wa magereza;
- (iii) huduma za urekebu; na
- (iv) ufanisi wa utendaji wa maafisa wa magereza,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali kwa kuwashirikisha wadau wa maendeleo iongeze uwekezaji katika TEHEMA na mifumo ya kidijitali ili kuliwezesha Jeshi la Magereza kuwa na mifumo na nyenzo za kiteknoljia zinazowezesha huduma za kisasa.

e) Utambuzi wa Waendesha Bodaboda nchini

KWA KUWA, kukosekana kwa mfumo wa utambuzi wa waendesha bodaboda kidijitali nchini ni changamoto

inayosababisha kutokuwepo kwa takwimu rasmi za waendesha bodaboda,

KWA KUWA, kukosekana kwa mifumo ya kidijitali kunachochea kutokuwa na utambuzi wa waendesha bodaboda kwa kudhoofisha usajili, udhibiti, na ufuatiliaji wao.

NA KWA KUWA, hali hiyo ya usajili, udhibiti na ufatiliaji wa waendesha bodaboda inasababisha athari kubwa kwa jamii na maendeleo ya nchi kama vile:-

- (i) Kuongezeka kwa ajali za barabarani ambazo huleta vifo, ulemavu na mzigo mkubwa kwa sekta ya afya kutokana na matibabu ya waathirika katika ajali,
- (ii) Kushamiri kwa uhalifu wa kutumia bodaboda kutokana na kuwepo kwa waendesha bodaboda wasiosajiliwa ambao hutumiwa na wahalifu kufanya ujambazi, wizi wa simu, na uporaji;
- (iii) Kuongezeka kwa migongano kati ya Serikali na waendesha bodaboda kutokana na taratibu za usajili na utoaji wa leseni kukosa uwazi,
- (iv) Kudhoofisha utekelezaji wa Sheria za Usalama Barabarani na kuhatarisha maisha ya waendesha bodaboda, abiria na watumiaji wengine wa barabara

NA KWA KUWA kukosekana kwa utambuzi rasmi kunasababisha sekta hiyo kukosa udhibiti na hivyo Waendesha bodaboda kutumia mwanya huo kutofuata sheria mbalimbali za nchi ikiwemo Sheria ya usalama

barabarani na pia baadhi yao ambao sio waadilifu kushiriki kwenye matukio ya uhalifu pasipo kutambulika kwa urahisi

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ilisimamie Jeshi la Polisi ili liweze kushirikiana na LATRA, Halmashauri za Miji na Wilaya na Taasisi nyingine za Serikali pamoja na wadau mbalimbali, kuandaa mfumo rasmi wa kisasa wa kidijitali kwa ajili ya utambuzi wa waendesha bodaboda nchini.

f) Hali ya Barabara Kuu nchini

KWA KUWA, barabara nyingi zinazounganisha mikoa pamoja na zinazounganisha Tanzania na nchi jirani (Barabara kuu) ni nyembamba kwa kuwa na njia moja kwenda na nyingine ya kurudi pasipo kuwa na utengano,

NA KWA KUWA, hali hiyo ya barabara kuu nyingi kutokufikia viwango vya nyota tatu inaweza kuathiri ustawi wa Taifa, usalama wa wananchi, maendeleo ya uchumi na ufanisi wa sekta mbalimbali,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, -

- (i) Serikali itumie utaratibu wa kujenga barabara za viwango vya nyota tatu kuanzia sasa; na
- (ii) Kwa barabara kuu ambazo zilizengwa kipindi kilichopita, Serikali iziboreshe inavyostahili ili kufikia azma ya kuwa na barabara kuu zenye nyota tatu.

g) Teknolojia katika Udhibiti wa Ajali za Barabarani

KWA KUWA, kutokutumika kwa teknolojia ya kisasa katika udhibiti wa ajali za barabarani kunasababisha na ugumu

wa kuwabaini madereva na watumiaji wengine wa barabara wanaokaidi sheria za usalama barabarani

NA KWA KUWA, matokeo ya kutokutumika kwa teknolojia ya kisasa ili kudhibiti vichocheo vya ajali yanasababisha vifo, ulemavu na mzigo kwa Serikali kugharamia matibabu ya waathrika wa ajali,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Jeshi la polisi lifanye tathmini ya mpango wake wa kudhibiti na kuzuia ajali barabarani kwa lengo la kubaini kama mpango huo unafanikisha tija iliyokusudiwa katika kudhibiti na kuzuia ajali za barabarani
- (ii) Serikali iweke mpango mkakati unaotekelezeka wa ununuzi wa vifaa vya kisasa kwa kuzingatia teknolojia mahsusi kwa uhalisia wa barabara zetu na kuvifunga katika barabara kwa kuanzia na barabara kuu ikiwa ni sehemu ya mkakati wa kupambana kudhibiti ajali za barabarani; na
- (iii) Serikali iandae mpango wa kuwapatia mafunzo Askari wa usalama wa barabarani ili kuwa na uelewa na ujuzi wa kutumia na kufuatilia vifaa vya kitekonolojia vitakavyofungwa kwa ajili ya usalama barabarani.

h) Biashara haramu ya usafirishaji wa Binadamu

KWA KUWA, biashara haramu ya binadamu inaendelea kutokana na sababu mbalimbali zikiwemo:

- (i) Umasikini na ukosefu wa ajira kwa watu wanaoingizwa katika mitandao ya biashara hiyo;

- (ii) Watu wengi, hasa wa vijijini, kukosa uelewa kuhusu mbinu zinazotumiwa na wasafirishaji haramu;
- (iii) Ufinyu wa bajeti ya Sekretarieti ya Kupambana na Biashara Haramu ya Usafirishaji wa Binadamu nchini; na
- (iv) Wafanyabiashara wa usafirishaji haramu wa binadamu kutumia teknolojia ya kisasa kuliko inayofanyika katika vyombo vya udhibiti wa biashara hiyo,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ifanye mambo yafuatayo:-

- (i) Kuendeleza ushirikiano kati yake na sekta binafsi na wadau wengine ili kujenga mazingira wezeshi ya kiuchumi kwa vijana na makundi maalumu;
- (ii) kushirikiana na mashirika ya kidini, asasi za kiraia na wadau wengine ili kuelimisha umma kuhusu mikakati inayotumiwa na wahalifu pamoja na madhara ya biashara hiyo kwa jamii na taifa;
- (iii) Serikali itenge fedha za kutosha kwa Sekretarieti ya Kuzuia na Kupambana na Biashara Haramu ya Binadamu ili iweze kutekeleza majukumu yake ipasavyo sambamba na kununua vifaa na vitendea kazi vya kisasa; na
- (iv) Kuwezesha matumizi ya vifaa na kiteknolojia ya kisasa katika shughuli za udhibiti na uzuiaji wa usafirishaji haramu wa binadamu.

i) Wakimbizi walio nje ya kambi

KWA KUWA, kuwepo kwa wakimbizi wanaoishi nje ya kambi kinyume na sheria na taratibu za ukimbizi ni jambo linalohitaji juhudi na mbinu za kimuundo na kibajeti,

NA KWA KUWA, kutokutumika kwa mbinu za kimuundo na kibajeti kwa ajili ya kushughulikia suala la wakimbizi waliotoka nje ya kambi kunaweza kuathiri kwa kiasi kikubwa usalama, utawala bora, na maendeleo ya jamii zinazowahifadhi wakimbizi hao,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ifanye yafuatayo: -

- (i) Idara ya Wakimbizi Iwe Idara inayojitegemea na kujiendesha kwa namna inayoiwezesha kusimamia masuala ya wakimbizi kwa ufanisi;
- (ii) Iwezeshe upatikanaji wa Fungu maalumu la kibajeti (Vote) kwa Idara ya Wakimbizi tofauti na sasa ambapo Idara hiyo inapata fedha zake kupitia Fungu 51 (Wizara) ; na
- (iii) Serikali itenge bajeti ya kutosha kwa idara ya wakimbizi ili iweze kutekeleza majukumu yake kama ilivyokusudiwa.

3.2.3 Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa

(a) Kuendeleza Juhudi za Ulinzi wa Mipaka

KWA KUWA, ulinzi wa mipaka ya nchi yetu umeendelea kuimarika kutokana na mambo mbalimbali ikiwemo -

- (i) Ushirikiano na uhusiano mzuri wa kidiplomasia baina ya Tanzania na nchi za jirani; na
- (ii) Hatua ya Serikali kuendelea kuwezesha bajeti ya ulinzi,

NA KWA KUWA, kutoendeleza juhudi hizo za Serikali kutasababisha changamoto za kidiplomasia na ulinzi,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iendeleze juhudi zake za kuimarisha ulinzi wa mipaka kwa kuwezesha ulinzi na elimu kwa jamii zinazoishi mipakani.

(b) Madeni ya SUMAJKT inazodai Taasisi za Umma na Binafsi

KWA KUWA, SUMAJKT ambayo ilianzishwa kwa madhumuni maalumu yanayoendana na lengo la kuwa na Jeshi la Kujenga Taifa nchini inazidai Taasisi za Umma na Binafsi zaidi ya Shilingi bilioni 40,

NA KWA KUWA, deni hilo lisipolipwa inavyopaswa litaathiri ukuaji na ufanisi wa SUMAJKT katika miradi ya kimkakati, jambo ambalo linakwamisha azma ya kuanzishwa kwake na taifa kwa ujumla,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali -

- (i) Ihakikishe kuwa, Taasisi zote za umma na Binafsi zinazodaiwa na SUMAJKT zinalipa madeni yao haraka na kwa ukamilifu;
- (ii) Ilisimamie Shirika kufanya tathmini ya sera yake ya madeni kwa kuzingatia azma ya kukusanya madeni na kuzuia au kupunguza uwezekano wa ongezeko la madeni; na

- (iii) Iliwezeshe Shirika kuweka mfumo madhubuti na endelevu ambao hautaruhusu utoaji wa huduma unaochangia ongezeko la madeni.

3.3 Majumuisho na Hitimisho

3.3.1 Majumuisho sehemu ya tatu

Mheshimiwa Spika, Sehemu ya tatu imejengeka kutoka sehemu ya kwanza na ya pili kwa kubainisha mazingatio ya msingi na mtazamo unaotokana na uchambuzi kwa kutegemea Ushahidi uliodhihirika kwenye shughuli za Kamati. Kwa msingi huo, sehemu hii imebainisha hatua stahiki kwa lengo la kuimarisha ustawi wa watu, mustakabali wa Taifa na maendeleo halisi kwa ujumla.

3.3.2 Hitimisho

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru wewe kwa kunipa nafasi hii ya kuwasilisha Taarifa ya Mwaka ya Kamati kuhusu utekelezaji wa shughuli zake kwa kipindi cha Januari, 2024 hadi Februari, 2025. Ni imani ya Kamati kuwa fursa hii inayotokana na masharti ya Kanuni ya 136 (15), ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 itasaidia kuliwezesha Bunge lako Tukufu kutekeleza wajibu wake wa kuisimamia Serikali ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, napenda pia kuchukua nafasi hii kuwashukuru Waziri wa Mambo ya Ndani Mhe. Innocent Bashungwa (Mb), pamoja na Naibu Waziri wake Mhe. Daniel Baran Sillo (Mb) kwa ushirikiano walioutoa kwa Kamati katika kipindi ambacho Kamati imefanya kazi nao.

Vilevile, namshukuru Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa Mhe. Dkt. Stagomena Lawrence Tax, (Mb) na Waziri wa Mambo

ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki Mhe. Mahmoud Thabit Kombo (Mb), na Naibu Waziri wake Mhe. Cosato David Chumi (Mb) na Mhe. Denis Lazaro Londo Mb) pamoja na watendaji wote wa Wizara hizo kwa ushirikiano waliouonesha katika kipindi chote ambacho Kamati imekuwa ikitekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, mwisho, lakini si kwa umuhimu, nawashukuru Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge chini ya Uongozi wa Ndg. Baraka Idelfornce Leornad, Katibu wa Bunge kwa kuisaidia Kamati kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza shughuli zilizotekelezwa, Uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati, Maoni na Mapendekezo sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge sasa liipokee, kujadili na hatimaye kuikubali Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama pamoja na Maoni na Mapendekezo yote ya Kamati kama yalivyo katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Vita R. Kawawa, Mb

**MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
MAMBO YA NJE, ULINZI NA USALAMA**

06 Februari, 2025